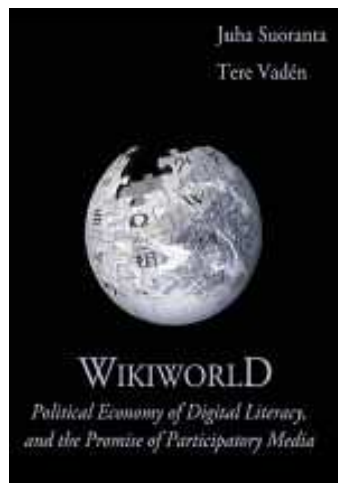

Wikiworld

Jere Majava

Juha Suoranta & Tere Vaden 2008. Wikiworld - Political Economy of Digital Literacy and the Promise of Participatory Media, 204 s. (www.http://wikiworld.wordpress.com)

Juha Suoranta ja Tere Vaden avaavat kiinnostavan ja vähälle huomiolle jääneen keskusteluun internetin osallistavista teknologioista ja oppimisesta. Kirjoittajat lähestyvät ilmiötä kriittisen kasvatustieteen, poliittisen taloustieteen ja kriittisen teorian näkökulmista. Paitsi teoreettinen pohjustus aiheeseen, kirja on myös poliittinen pamfletti: kirjoittajat hyökkäävät voimakkaasti vallitsevaa teollista koulutusjärjestelmää ja sen kasvatuksellista monopolia vastaan. Kirjoittajien peräänkuuluttaman avoimuuden ja jakamisen eetoksen hengessä teos on julkaistu verkossa ja sen voi ladata ilmaiseksi PDF-muodossa kirjan blogisivuilta (wikiworld.wordpress.com). Myös painettu ja sisällöltään osin päivitetty versio on luvassa kesäkuussa.

Wikit, vapaasti kaikkien muokattavissa olevat verkkosivustot, toimivat kirjassa avoimen vuorovaikutuksen ja osallistavan vertaisoppimisen metaforana. Samalla ne ovat konkreettisia välineitä siirryttäessä institutionaaliseen ja kaupallistuneesta opetusjärjestelmästä kohti toimijoiden itseorganisoituvaa vertaisoppimista. Tämä "wikimaailma" on syntynyt niin sosiaalisten viestintäteknologioiden – wikien lisäksi esimerkiksi blogit ja Internet yleisesti – kuin näiden ympärille muotoutuneiden sosiaalisten käytänteiden ja poliittisten kamppailujen seurauksena.

Wikimaailman muodostumisen keskeiseksi edellytykseksi kirjoittajat nostavat digitaalisen lukutaidon, jonka he laajentavat kattamaan myös osallistumisen sisältöjen tuotantoon. Kirjoittajien mukaan verkon lukutaitoa ei voida rajata joukkoon etukäteen määriteltyjä taitoja ja kykyjä vastaanottaa ja tulkita informaatiota. Vahva medialukutaito sisältää myös

poliittisen ulottuvuuden, ajatuksen aktiivisesta toimijuudesta. Tämän kirjoittajat näkevät edellytykseksi todelliselle vapaudelle eli toisin tekemisen mahdollisuudelle pelkän muodollisen vapauden eli vaihtoehtoista valitsemisen sijaan.

Teoksen edustaman teoriaperinteen historiallinen suhde kirjan molempiin keskeisiin teemoihin, teknologiaan ja koulutukseen, on monella tapaa kompleksinen. Kriittisen teorian suhdetta teknologiaan määrittelee edelleen Heideggerin ontologinen näkemys tekniikasta maailman käytettäviksi resursseiksi redusoivana kehyksenä. Tämän kaltaisten varausten esiin tuominen ja ylittäminen tuo käsittelyyn syvyyttä, ja esimerkiksi Ivan Illichin kouluttoman yhteiskunnan periaatteet asetetaan kiinnostavalla tavalla informaatioteknologian kontekstiin. Kriittisestä teoriasta nousee myös kirjan läpäisevä jännite yhtäältä kapitalistisen tuotannon tarpeisiin valjastetun koulutusjärjestelmän ja toisaalta sosiaalisen median mahdollistaman toimijälähtöisen oppimisen emansipoivan potentiaalin välillä.

Voimakas nojaaminen tähän yleisellä tasolla habermasilaisittain artikuloituun ristiriitaan elämismaailman ja sitä kolonisoimaan pyrkivän järjestelmän välillä muodostaa tavallaan myös kirjan ongelman. Keskittyminen näiden vastakkaisten periaatteiden välisen kamppailun dynamiikkaan tekee molemmista maailmoista liian selvärajaisia ja aukottomia. Miten kapitalistinen informaatioyhteiskunta voi tuottaa osallistavan käänteen, jonka edustamat arvot ja toimintamallit ovat sen oman toimintalogiikan vastaisia? Tätä kysymystä lähestyvä analyysi verkkopohjaisen yhteistoiminnan ja informaatiotuotannon mekanismeista, joka lisäksi kirjan teesien painoarvoa, jäi omasta mielestäni hieman ohueksi. Tältä osin olisi ollut ehkä hedelmällistä hyödyntää myös aihetta käsitelleiden toisenlaisia tutkimuserinettä edustavien kirjoittajien, kuten Yochai Benklerin, tuotantoa. Benkler, jonka vertaistuotannon analyysi pyrkii päivittämään Adam Smithin ajattelua informaatiotuotannon aikakaudelle, olisi ollut sovelias lähde senkin puolesta, että hänen johtopäätöksensä tietoyhteiskunnan tavoitteista ja ongelmista (esim. tiukan tekijänoikeuslainsäädännön vahingollisuudesta kulttuurille) ovat monelta osin linjassa Wikimailman tavoitteiden kanssa.

Kulttuurin ja valtasuhteiden analyysin painopiste on pohjoisen ja etelän eriarvoisuudessa sekä länsimaisen mediakulttuurin globaalisti ylikorostuneessa asemassa. Näkökulma on tärkeä, mutta näissä kohdin toistetaan melko perinteisiä globalisaatiokriittisiä argumentteja. Informaatioteknologian merkitys kulkee koko ajan mukana, mutta se kiinnittyy vain heikosti osallistavan käänteen tematiikkaan. Toisaalta kirja sisältää monia erittäin hyviä huomioita sosiaalisen median luonteesta. Siinä missä sosiaalinen media yhdistetään usein yhteisöllisyyteen, kirja huomauttaa, ettei verkkososiaalisuus niinkään edusta yhteisöllisyyttä kuin asettuu sen vastakohdaksi. Pitkäaikaisten sosiaalisten siteiden, yhteisen historian ja jaettujen merkitysten sijaan se perustuu tiedon vaihtoon ja sosiaalisten suhteiden määrittelyyn projektikohtaisesti.

Uusista viestintävälineistä käsitellään käytännössä vain wikejä, joiden olemusta kartoitetaan moniulotteisesti. Hyvin tuodaan esiin muun muassa se, miten wikit jatkuvasti elävänä ja vertaisarvioituna prosessina luovat kokonaan uudenlaiset arviointiperusteet tiedon luotettavuudelle. Kirjan viides luku, joka käsittelee sosiaalisen median periaatteiden soveltamista yliopisto-opetukseen, on erinomainen. Vapaamuotoisten sosiaalisten sovellusten opetuskäyttöön liittyviä ongelmia ratkovaan verkkopedagogiikan asiantuntijalle luku on varsinainen löytö.

Suorannan ja Vadenin teoksessa sosiaalinen media ja vapaan lähdekoodin liikkeen hakkerietiikka nähdään uusien yhteistoiminnan muotojen ja jakamisen eetoksen kulttuurisena hautomona. Kuudennessa, vapautta käsittelevässä luvussa näistä ilmiöistä vedetään melko yksioikoisesti "seuraavana loogisena askeleena" kehityslinja sosiaalisesta mediasta sosialistiseen mediaan, jonka kuvailussa käytettävä leniniläinen käsitteistö neuvostoiheen voi häm-

mentää lukijaa. Energiatuotannon kansallistaminen esitetään edellytykseksi sosiaalisen median vallankumoukselliselle potentiaalille, mikä tuntuu samoin yliampuvalta. Luvun tiiviit viittaukset hämmennyksen mestariin Slavoj Žižekiin antavat viitteitä siitä, että sosialistisen mediahahmotelman voi ehkä ymmärtää ajatusleikkinä toisin tekemisen mahdollisuudesta. Tavallaan kirjoittajien pyrkimys sosialismin käsitteen rehabilitaatioon on nykyisen globaalin talouskriisin aikana osuvan ajankohtaista. Samalla se myös vangitsee jotain oleellista ilmiöstä. Sattumalta jopa "kalifornialaisen ideologian" pää-äänenkannattaja *Wired*-lehti esittää juuri ilmestyneessä kesäkuun 2009 numerossaan, että nykyisen verkkokulttuurin voidaan nähdä edustavan uudentyypistä sosialismia.

Wikiworld on tyyliltään poukkoileva, usein innostava ja paikoin turhauttavakin lukukokemus. Kirja on tiivis ja alle kahteensataan sivuun on mahdutettu melkoinen ajatusten ja lainausten kirjo. Hieman poukkoilevan tyylinsä vuoksi yhden kattavan yleiskuvan luominen voi olla vaikeaa, mutta kirjan mosaiikkimainen ajatusten virta on ehdottomasti tutkiskelun arvoinen.

VTM Jere Majava toimii verkkopedagogiikan asiantuntijana Helsingin yliopiston opetusteknologiakeskuksessa.